

Warszawa, 17-01-2023 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.573.22.2022.AO

**Raport przedstawicielek Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Okręgowego Ośrodka Wychowawczego w Gackach**

1. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹. Polska przystąpiła do OPCAT na podstawie uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie i stanowi on część krajowego porządku prawnego (art. 87 i 91 Konstytucji). Podpisując OPCAT, Polska zobowiązała się do utworzenia krajowego mechanizmu prewencji, którego funkcję wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą działającego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)².

---

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Zob. Art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627, ze zm.).

KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa – strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem³. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej⁴”.

Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie swojej wizyty członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urządzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁵. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁶.

Spostrzeżenia KMPT czynione podczas wizytacji opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁷.

KMPT nie jest organem dochodzeniowo-śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁸. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia

---

³ Zob. Art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁴ Zob. Art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁵ Zob. Art. 20 OPCAT.

⁶ Zob. Art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁷ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. przykładowo Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2020 r., Część II – Jak pracuje KMPT?.

⁸ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, pkt. 6. Zobacz również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, New York and Geneva 2018, s. 4-6.

tortur i złego traktowania osób pozbawionych wolności oraz zaproponowanie rozwiązań mających na celu wyeliminowanie tego ryzyka. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ⁹ oraz zalecenia organów międzynarodowych.

W każdym przypadku, kiedy przedstawiciele Krajowego Mechanizmu ujawnią ryzyko zaistnienia naruszeń praw osób pozbawionych wolności (nawet jeśli jego istnienie wynika jedynie z relacji osób pozbawionych wolności), KMPT jest zobowiązany do wydania odpowiedniego zalecenia w raporcie. Dlatego też na zalecenia końcowe w niniejszym raporcie należy patrzeć nie tylko przez pryzmat nieprawidłowości, które już zaistniały, lecz także przez pryzmat prewencji.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. wychowankowie, personel, osoby odwiedzające) lub organizacja, która przekazała KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie od tego, czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że „żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób”.

3. Uwagi wstępne na temat wizytacji

---

⁹ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

Na podstawie art. 19 OPCAT oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 25-26 października 2022 r. przedstawicielki Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur przeprowadziły wizytację Okręgowego Ośrodka Wychowawczego w Gackach (dalej: Ośrodek, OOW, placówka). W skład zespołu wizytującego wchodziły: Aleksandra Nowicka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa wewnętrznego) oraz Aleksandra Osińska (psycholożka).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób przebywających w placówce, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków pobytu wychowanków i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji międzynarodowych.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę wstępną z dyrektorem Ośrodka – dr. Markiem Łukasiewiczem;
- dokonano oglądu placówki, m.in. pokoi wychowanków, sanitariatów, świetlic, szkoły;
- przeprowadzono rozmowy indywidualne z nieletnimi oraz personelem placówki w warunkach zapewniających poufność;
- dokonano analizy dokumentacji dostępnej w placówce;
- wykonano dokumentację fotograficzną.

Przedstawicielki Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur poinformowały dyrektora Ośrodka o wstępnych ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchały jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji poddano analizie dokumentację i informacje związane z funkcjonowaniem placówki.

Podczas wizytacji w przedmiocie zainteresowania KMPT każdorazowo pozostają zagadnienia związane z: legalnością pobytu nieletnich w placówce, ich traktowaniem oraz dyscyplinowaniem przez personel, kwalifikacjami zawodowymi personelu, prawem do informacji, prawem do kontaktów ze światem zewnętrznym, prawem do ochrony zdrowia, a także warunkami bytowymi.

W niniejszym raporcie uwzględniono jedynie te obszary, które w ocenie przedstawicielek KMPT wyróżniają placówkę na tle pozostałych, oraz te, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania.

4. Charakterystyka placówki

Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Gackach przeznaczony jest dla chłopców, skierowanych prawomocnym wyrokiem sądu, podlega Ministerstwu Sprawiedliwości i działa od 1 września 2022 r. Placówka ta została przekształcona ze Schroniska dla Nieletnich, zgodnie z art. 343 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁰.

Pojemność Ośrodka wynosi 44 miejsca. W czasie wizytacji w placówce przebywało 4 chłopców (dwóch umieszczonych w trybie tymczasowym i dwóch w ramach środka wychowawczego). W okresie prowadzenia monitoringu w OOW funkcjonowały dwie grupy wychowawcze.

---

¹⁰ Dz. U. poz. 1700.

W wizytowanym Okręgowym Ośrodku Wychowawczym funkcjonują: Zespół Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, Szkoła Branżowa I stopnia (kierunki: stolarz, kucharz, ślusarz) oraz Internat.

Nadzór nad działalnością OOW w Gackach sprawują Świętokrzyski Kurator Oświaty w Kielcach oraz Sąd Rejonowy w Pińczowie III Wydział Rodzinny i Nieletnich (z ramienia Sądu Okręgowego w Kielcach).

5. Mocne strony placówki

Przedstawicielki KMPT dostrzegły w trakcie prowadzonej wizytacji pozytywne rozwiązania i mocne strony placówki, które wyróżniają wizytowany Ośrodek na tle innych jednostek tego typu:

- program terapeutyczny „Dźwięki nowego życia – terapia dźwiękiem” – stanowi alternatywną formę oddziaływań resocjalizacyjnych. W programie tym wykorzystywane są misy tybetańskie i bazuje on na przekonaniu o dobroczynnym wpływie rezonansu fal dźwiękowych na psychikę człowieka. Wśród efektów tych oddziaływań wskazać można m.in. zmniejszenie poziomu stanów pobudzenia psychomotorycznego oraz napięć emocjonalnych, a także bardzo głębokie działanie odprężające i relaksacyjne;
- program „Animal Therapy” – uczestnictwo w programie uzależnione jest głównie od predyspozycji i możliwości wychowanków i polega na opiece nad zwierzętami (w placówce znajdują się dwa psy, kot, gołębie oraz rybki). W wyniku pracy ze zwierzętami wychowankowie uczą się przede wszystkim kontrolować swoje zachowania, ograniczać zachowania agresywne, kształtują poczucie obowiązku i odpowiedzialności, program ten sprzyja także rozwijaniu empatii. W ramach programu odbywają się ponadto dla wychowanków prelekcje osób, które na co dzień zajmują się opieką nad zwierzętami;

- nowo przybyli wychowankowie do Ośrodka mają możliwość zaraz po przyjęciu wykonać telefon do bliskiej im osoby. Taka praktyka sprzyja rozładowaniu napięcia, które może pojawić się po przybyciu do nowego miejsca, nieletni ma także możliwość w trakcie takiej rozmowy poinformować o swoim samopoczuciu bądź o ewentualnych nieprawidłowościach, których mógłby doznać w trakcie transportu lub w samej placówce;
- w ramach medycznych działań profilaktycznych każdy nowoprzybyły wychowanek jest obligatoryjnie badany pod kątem: HIV, WR, WZW C, WZW B i gruźlicy, wykonywany jest także rentgen płuc.

6. Obszary wymagające poprawy

6.1. Opieka medyczna i dokumentowanie obrażeń

W Ośrodku opiekę medyczną nad wychowankami sprawują: chirurg pełniący funkcję lekarza POZ (zatrudniony na 1/3 etatu), psychiatra dziecięcy (zatrudniony na 1/3 etatu) oraz dwie pielęgniarki (zatrudnione na 1/3 etatu każda). Każda osoba z personelu medycznego ma wyznaczony dzień swojej pracy (lekarz ogólny przyjmuje we wtorki, psychiatra w piątki, natomiast pielęgniarki – w poniedziałki, wtorki i czwartki), jednakże, gdy zachodzi potrzeba, praca może być także świadczona w tzw. trybie awaryjnym.

Przedstawicielki KMPT bardzo dobrze oceniły stosowaną w Ośrodku praktykę, zgodnie z którą w dniu przyjęcia lub w najkrótszym możliwym czasie po przyjęciu, każdy nowo przybyły wychowanek badany jest przez lekarza ogólnego, psychiatrę oraz pielęgniarkę. W trakcie badania nieletni przekazują informacje dot. m.in. ewentualnych chorób przewlekłych, wdrożonego leczenia farmakologicznego, odbytych szczepień, przebytych chorób, urazów oraz operacji. Ponadto pielęgniarka dokonuje także oglądu ciała, zbiera informacje dot. ewentualnych uzależnień od

alkoholu bądź środków psychoaktywnych oraz rozpytuje na okoliczność posiadania ewentualnych siniaków, zadrapań, śladów po cięciach lub tatuaży. Wszelkie zebrane od wychowanka informacje medyczne wpisywane są do specjalnego formularza i przechowywane w dokumentacji medycznej nieletniego. Należy zaznaczyć, iż placówka nie stosuje tzw. map ciała, na które nanoszone byłyby ewentualne obrażenia (tego typu informacje zapisywane są w formie notatki).

KMPT podkreśla, że badanie lekarskie przy przyjęciu do miejsca detencji i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową gwarancję prewencji tortur. Pozwala bowiem na ujawnienie obrażeń powstałych przed przybyciem do OOW, udokumentowanie śladów przemocy na potrzeby procesu karnego oraz podjęcie skutecznych działań w przypadku stwierdzenia torturowania. Pozwala też na wykrycie ewentualnych innych, istotnych z medycznego punktu widzenia nieprawidłowości. Badanie lekarskie chroni też personel ośrodka dla nieletnich i funkcjonariuszy innych służb przed bezpodstawnymi zarzutami.

Zgodnie z zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Rady Europy, jak najszybciej po przyjęciu do placówki młodociany ma zostać poddany badaniom lekarskim, założony ma zostać rejestr medyczny oraz należy rozpocząć leczenie wszelkich chorób czy obrażeń¹¹.

Pomocnym narzędziem w pracy personelu placówki, w tym psychologa i pielęgniarki, może być rekomendowany przez ONZ – „Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania” (Protokół stambulski)¹². Zawiera on praktyczne

---

¹¹ Zob. Zalecenia CM/Rec (2008) 11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, pkt 62.5.

¹² Dokument dostępny jest na stronie:
https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/protokol_stambulski_fin.pdf.

informacje, adresowane między innymi do personelu medycznego i psychologów, w zakresie metod tortur, ich objawów, sposobów identyfikacji, realizacji badania medycznego i dokumentowania śladów przemocy. Skupia się również na barierach psychologicznych mogących pojawić się w relacjach z ofiarami oraz kwestiach etycznych (w tym etyce lekarskiej). Zgodnie z tym dokumentem, pożądane jest również fotografowanie obrażeń (z widoczną twarzą ofiary) oraz włączenie takich zdjęć do dokumentacji medycznej osób pozbawionych wolności (sfotografowanie obrażeń musi odbyć się za zgodą wychowanka).

Powyższy dokument w ocenie Podkomitetu ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT) jest niezbędnym narzędziem w wykrywaniu, dokumentowaniu i zgłaszaniu tortur i jako taki zniechęca do ich stosowania¹³.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm zaleca dokumentowanie obrażeń mieszkańców za pomocą specjalnego formularza do oznaczania obrażeń, zawierającego mapy ciała do umiejscowienia urazów, który wraz z dokumentacją fotograficzną powinien zostać włączony do dokumentacji medycznej wychowanka. Zaleca się także przeszkolenie personelu z Protokołu stambulskiego.

Niepokój wizytujących wzbudził fakt, iż w aktach osobowych jednego z wychowanków znajdowała się także jego dokumentacja medyczna. Dokumentacja medyczna zawiera w sobie dane szczególnie wrażliwe, tj. informacje o stanie zdrowia wychowanka, jego ewentualnych dolegliwościach, wynikach badań, stosowanej farmakoterapii itp., i co do zasady dostęp do niej powinni mieć jedynie przedstawiciele personelu medycznego. Tymczasem fakt, iż tego rodzaju informacje znajdowały się w aktach osobowych nieletniego, stwarzał ryzyko dostępu do danych wrażliwych przez osoby nieuprawnione.

---

¹³ Tamże, § 63.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm zaleca, aby dokumentacja medyczna wychowanków przechowywana była w miejscu zapewniającym poufność informacji w niej zawartych i aby dostęp do nich miały jedynie osoby z personelu medycznego.

Jednocześnie KMPT zwraca się do Dyrektora placówki o pisemne poinformowanie, z jakiego powodu w aktach osobowych jednego z wychowanków znajdowała się także jego dokumentacja medyczna.

Z przeprowadzonych rozmów przez przedstawicielki KMPT wynika, iż zdarzały się sytuacje, w trakcie których podczas badania medycznego obecny był strażnik (bądź czekał w przedsionku przed gabinetem pielęgniarki, ale drzwi do niego były otwarte). Krajowy Mechanizm zdaje sobie sprawę, iż taka sytuacja może wynikać z kwestii zapewnienia bezpieczeństwa (i czasem będzie to konieczne), jednocześnie jednak zwraca uwagę, aby każdorazowo oceniać indywidualnie daną sytuację pod kątem ewentualnego zagrożenia.

W ocenie KMPT wszystkie badania medyczne wychowanków powinny być co do zasady przeprowadzane poza zasięgiem wzroku i słuchu strażników (bądź innych osób niebędących członkami personelu medycznego). W obecności strażnika nieletni może nie czuć się na tyle swobodnie, by opowiedzieć pielęgniarce (bądź lekarzowi) o sposobie, w jaki był traktowany. Taka sytuacja rodzi też ryzyko naruszenia intymności wychowanków, poszanowania ich godności i tajemnicy lekarskiej.

W tym miejscu warto wskazać, iż w przypadku osób przebywających w zakładach karnych bądź aresztach śledczych, kwestia ewentualnej obecności funkcjonariuszy Służby Więziennej podczas badania lekarskiego uregulowana jest w kodeksie karnym wykonawczym¹⁴. To osoba przeprowadzająca badanie może

---

¹⁴ Zob. art. 115 § 7a-8 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 53, ze zm.).

wnioskować o obecność funkcjonariuszy ze względu na zapewnienie bezpieczeństwa. Decyzja taka nie może być podjęta arbitralnie przez funkcjonariusza.

Podobny standard określono w art. 131 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich – „Nieletniemu umieszczonemu w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, okręgowym ośrodku wychowawczym, zakładzie leczniczym dysponującym warunkami wzmocnionego lub maksymalnego zabezpieczenia, zakładzie poprawczym otwartym albo zakładzie poprawczym półotwartym świadczenia zdrowotne poza ich terenem mogą być udzielane w obecności pracownika ośrodka albo zakładu niewykonującego zawodu medycznego na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa.”

W związku z powyższym KMPT zaleca respektowanie postanowień art. 131 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

6.2. Traktowanie

W ocenie przedstawicielek KMPT mocną stroną wizytowanej placówki jest panująca w niej przyjazna atmosfera. Opinie przedstawiane przez wychowanków na temat Ośrodka były pozytywne.

Należy jednak wskazać, iż w czerwcu 2022 r. na terenie placówki doszło do wydarzenia nadzwyczajnego w postaci uderzenia jednego z wychowanków przez pracownika ówczesnego Schroniska w Gackach¹⁵. Do zdarzenia doszło 8 czerwca 2022 r. i zostało ono opisane w zawiadomieniu do Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości w sposób następujący: „ok. godz. 13.00 nauczyciel praktycznej nauki zawodu (...). wraz z powierzoną jego opiece grupą warsztatową, zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami, przed zakończeniem zajęć

---

¹⁵ Po przekształceniu Schroniska w Okręgowy Ośrodek Wychowawczy cała kadra została przeniesiona do pracy w tej placówce, stąd decyzja KMPT o opisanu zdarzenia.

rozpoczął dyżur porządkowy w korytarzu Warsztatów Szkolnych. Na podstawie analizy monitoringu ustalono, że wychowankowie zachowywali się niewłaściwie i utrudniali wykonywanie prac porządkowych (ślizganie się po posadzce, zamykanie drzwi itp.). Zachowania te nasilały się i wbrew przyjętym procedurom oraz wydawanym wcześniej zaleceniom Pan (...) nie wezwał pomocy przez radiotelefon w celu opanowania sytuacji. W następstwie eskalacji niewłaściwych zachowań ok. godz. 13.18 wychowanek (...) w pewnym momencie zaczął biec w kierunku stojącego naprzeciw niego Pana (...) w taki sposób, jakby chciał go swoim ciałem staranować. Pan (...) odparł ręką biegnącego wychowanka. Po odepchnięciu wychowanka doszło do wymiany zdań między pracownikiem a wychowankiem, a następnie Pan (...) dwukrotnie uderzył wychowanka¹⁶. Udostępnione KMPT nagranie z monitoringu z owego wydarzenia nadzwyczajnego potwierdziło opisaną przez dyrektora sytuację.

Analiza dokumentacji zgromadzonej na okoliczność tego zdarzenia wykazała, iż dyrektor placówki podjął w tej sprawie następujące działania:

- przeprowadził rozmowę z wychowankiem i ocenił jego stan zdrowia. Wychowanek w rozmowie z Dyrektorem Szkół stwierdził, iż żadne zdarzenie nie miało miejsca i że nic mu się nie stało. Wychowanek ponownie oświadczył to Kierownikowi Internatu, który przeprowadził z nim rozmowę na polecenie Dyrektora Schroniska;
- pouczone wychowanka o przysługujących mu w tej sytuacji prawach (wychowanek potwierdził ten fakt stosownym, pisemnym oświadczeniem);
- zabezpieczono nagranie z monitoringu;
- ponownie odbył z wychowankiem rozmowę na temat zaistniałego zdarzenia (nieletni podtrzymał wcześniejsze stwierdzenia i oświadczył powyższe na piśmie);

---

¹⁶ Pismo skierowane przez Dyrektora placówki do Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2022 r. z informacją o wydarzeniu nadzwyczajnym; L.dz. 225/2022.

- w dniu 9 czerwca 2022 r. poinformowano telefonicznie o zdarzeniu Naczelnika Wydziału Kontroli nad Zakładami dla Nieletnich oraz Starszą Wizytator DSRiN;
- zawiadomiono Prokuraturę Rejonową w Pińczowie o możliwości popełnienia czynu zabronionego;
- zawiadomiono Rzecznika Dyscyplinarnego o możliwości popełnienia czynu zabronionego;
- zawiadomiono o zdarzeniu Naczelnika Działu do Spraw Postępowań Dyscyplinarnych dla Nauczycieli w Biurze Rzecznika Praw Dziecka;
- zawieszono Pana M.W. w pełnieniu obowiązków służbowych do czasu zakończenia postępowania.

W dniu 27 września 2022 r. Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy Wojewodzie Świętokrzyskim rozpatrzyła wniosek Rzecznika Dyscyplinarnego z dnia 19 września 2022 r. (Rzecznik wnosił o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego w stosunku do Pana (...)) i wymierzenie kary dyscyplinarnej w postaci zwolnienia z pracy) i postanowiła wsząć owo postępowanie dyscyplinarne. Pan (...) przebywa aktualnie na urlopie dla poratowania zdrowia.

W związku z zaistniałą sytuacją przemocową w stosunku do wychowanka, Krajowy Mechanizm rekomenduje systematyczne przypominanie personelowi o konieczności traktowania podopiecznych z szacunkiem i godnością. Należy stale monitorować pracę personelu i stanowczo reagować na przypadki naruszania praw wychowanków. Personel powinien otrzymać też regularne, merytoryczne wsparcie w postaci szkoleń i kursów, tak by wykonywał swoje zadania w sposób maksymalnie profesjonalny, zaś w sytuacjach trudnych umiał sobie radzić ze stresem i nie ulegał emocjom. Brak wsparcia personelu może bowiem doprowadzić do wypalenia zawodowego i eskalacji przemocy. Rekomendowany zestaw szkoleń wskazano w pkt 6.3 Raportu.

Ponadto KMPT zwraca się do Dyrektora placówki o pisemne poinformowanie o decyzji wydanej przez Komisję Dyscyplinarną dla Nauczycieli przy Wojewodzie Świętokrzyskim po zakończeniu postępowania dyscyplinarnego.

Wątpliwości przedstawicielek KMPT wzbudziła praktyka nocnych kontroli nieletnich. Z przeprowadzonych rozmów wynika, iż średnio co 30 min. wychowawca wchodzi do sypialni wychowanków i świeci latarką, sprawdzając w ten sposób, czy chłopcy śpią.

W opinii Krajowego Mechanizmu takie działania stanowią zagrożenie należytego i spokojnego odpoczynku w nocy, naturalnej regeneracji organizmu i mogą prowadzić do konieczności zażywania środków nasennych przez wychowanków (nieletni podkreślali, iż w początkowej fazie snu latarki przeszkadzają im, gdyż potrafią ich wybudzić).

KMPT rozumie potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa, lecz biorąc pod uwagę fakt, że w placówce jest niewiele chłopców, to kontrola wymagająca świecenia latarką przez całą noc w odstępach ok. 30-minutowych jest zbyt restrykcyjną praktyką. Należy zauważyć bowiem, że zgodnie z Zaleceniami Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, „instytucje, w których przebywają nieletni, powinny zapewnić warunki umożliwiające stosowanie jak najmniej restrykcyjnych metod nadzoru i kontroli, w stopniu niezbędnym do zabezpieczenia innych nieletnich, personelu, pozostałych osób lub przedstawicieli szerszej społeczności lokalnej przed ewentualną krzywdą ze strony nieletnich. Życie w instytucji powinno w możliwie jak

najbliższy sposób oddawać pozytywne aspekty funkcjonowania w danej społeczności”

17.

KMPT zaleca odstąpienie od praktyki dokonywania nocnych kontroli sypialni przy wykorzystaniu latarki.

6.3. Personel

Z udostępnionych KMPT informacji wynika, że personel posiada odpowiednie do wykonywanych zadań kwalifikacje i doświadczenie zawodowe. Poszczególni pracownicy pedagogiczni rozpoczęli (studia podyplomowe) bądź przeszli w latach 2020-2022 w ramach indywidualnych form kształcenia i doskonalenia zawodowego m.in. następujące szkolenia:

- studia podyplomowe na kierunku „Poradnictwo rodzinne i psychologiczno-pedagogiczne” (1 osoba);
- szkolenie z zakresu diagnozy i terapii pedagogicznej (1 osoba);
- kurs „Terapia EMDR” (1 osoba);
- szkolenie-warsztaty „Arteterapia” (1 osoba);
- studia podyplomowe na kierunku „Edukacja i rehabilitacja niepełnosprawnych intelektualnie” (1 osoba);
- studia podyplomowe na kierunku „Resocjalizacja” (2 osoby);
- studia podyplomowe na kierunku „Resocjalizacja i socjoterapia” (1 osoba);
- studia podyplomowe na kierunku „Terapia zajęciowa z arteterapią” (1 osoba);
- szkolenie z zakresu „Uwarunkowania niepowodzeń procesu resocjalizacji – wybrane zagadnienia w praktyce”;

---

¹⁷ Zalecenia CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, pkt 53.2 i 53.3.

- szkolenie z zakresu „Użycie środków przymusu bezpośredniego w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich”.

Krajowy Mechanizm pozytywnie ocenia rozwój zawodowy pracowników i tematykę realizowanych szkoleń. Zachęca jednocześnie, by rozwój i wsparcie merytoryczne personelu miało charakter systematyczny i adekwatny do potrzeb. Szkolenie personelu jest bowiem mechanizmem zapobiegania torturom i budowania odpowiedniej kultury organizacyjnej. **Dlatego też warto, by oferta szkoleniowa była dostosowana do potrzeb poszczególnych grup zawodowych oraz koncentrowała się na komunikacji interpersonalnej, umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu, międzynarodowych standardach ochrony praw człowieka i praw dziecka (w tym zasad z Hawany) oraz Protokole stambulskim (szerzej opisano ten dokument w pkt 6.1 Raportu). Warto też systematycznie odświeżać wiedzę i praktyczne umiejętności dotyczące udzielania pierwszej pomocy.**

Konieczne jest również zapewnienie pracownikom regularnej superwizji prowadzonej przez psychoterapeutę posiadającego odpowiednie uprawnienia. Odpowiednio prowadzona superwizja daje pracownikom możliwość przeanalizowania i wypowiedzenia swoich lęków, wątpliwości czy frustracji przez kadrę, co jest warunkiem koniecznym do długoterminowego i efektywnego świadczenia pracy w placówce, jaką jest okręgowy ośrodek wychowawczy. Przede wszystkim psychologowie pracujący w Ośrodku powinni regularnie korzystać z superwizji indywidualnych. Inni pracownicy (w tym nauczyciele i wychowawcy) mogą korzystać regularnie z superwizji grupowej, a w razie potrzeby – indywidualnej. Specyfika pracy w takim ośrodku powoduje, że osoby sprawujące opiekę nad nieletnimi narażone są na silne emocje i trudne sytuacje, które w perspektywie czasu mogą eskalować i powodować obniżenie efektywności pracy. Brak objęcia pracowników wsparciem psychologa, szczególnie w formie superwizji indywidualnych oraz grupowych, może spowodować szybsze

wypalenie zawodowe, a w konsekwencji negatywnie wpłynąć na funkcjonowanie Ośrodka. Stworzenie w ramach spotkań z terapeutą przestrzeni dla wymiany myśli, poglądów oraz wątpliwości, przyczynia się istotnie do rozładowania napięć powstałych w trakcie wykonywania obowiązków zawodowych oraz wzmacnia samych pracowników. Takie spotkania mogłyby przyczynić się również do polepszenia relacji pomiędzy personelem, co w rezultacie może mieć bezpośrednie przełożenie na jakość jego pracy i poziom sprawowanej opieki nad wychowankami.

Należy podkreślić, że opisanego powyżej celu nie realizują spotkania rady pedagogicznej czy zebrania pracowników, ponieważ do osiągnięcia pożądanego efektu konieczna jest moderacja spotkania przez psychoterapeutę spoza Ośrodka, posiadającego odpowiednie kwalifikacje.

Istota dostępu do szerokiego wachlarza szkoleń dla pracowników pedagogicznych, m. in. w okręgowych ośrodkach wychowawczych, jest zgodna z regułą 85 Reguła Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) – personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności umożliwia się systematyczne szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka, w tym praw dziecka.

KMPT podkreśla, że odpowiednio dobrany i wykwalifikowany personel stanowi skuteczną gwarancję ochrony nieletnich przed niewłaściwym traktowaniem. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu oraz codziennemu kontaktowi z nieletnimi ma możliwość bieżącego monitorowania zachowania podopiecznych i wyłapywania niepokojących sygnałów, świadczących o nieodpowiednim traktowaniu. W przypadku stwierdzenia niepokojących zdarzeń może także podjąć skuteczne środki zaradcze (np. poprzez udzielenie pomocy, wezwanie Policji czy zgłoszenie przełożonym swoich obaw i podejrzeń). Dlatego ważne jest, by był on odpowiednio dobrany, miał stworzoną

możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, rozwoju zawodowego i wiedzy w zakresie identyfikowania symptomów świadczących o niewłaściwym traktowaniu.

Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu, odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji, zwraca też uwagę CPT, podkreślając, że: „dozór i opieka nad osobami nieletnimi pozbawionymi wolności jest zadaniem szczególnie wymagającym. Personel powołany do wypełniania tego zadania powinien być starannie dobrany pod względem osobistej dojrzałości i zdolności do radzenia sobie z wyzwaniami związanymi z pracą i dbaniem o dobro tej grupy wiekowej. W szczególności personel powinien być zaangażowany w pracę z młodymi ludźmi oraz być w stanie pokierować i zmotywować osoby nieletnie, za które ponosi odpowiedzialność. Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jak i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków¹⁸.

7. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawicielki Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają:

I. Dyrektorowi Okręgowego Ośrodka Wychowawczego w Gackach:

1. wprowadzenie praktyki dokumentowania obrażeń wychowanków za pomocą specjalnego formularza do oznaczania obrażeń, zawierającego mapy ciała do umiejscowienia urazów, który wraz z dokumentacją fotograficzną powinien zostać włączony do dokumentacji medycznej nieletniego;

---

¹⁸ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, § 33.

2. organizację szkolenia dla kadry psychologiczno-pedagogicznej oraz pielęgniarek z treści Protokołu stambulskiego i wykorzystywanie jej w codziennej pracy;
3. wprowadzenie gwarancji dostępu do dokumentacji medycznej wychowanków jedynie dla członków personelu medycznego;
4. przestrzeganie postanowień art. 131 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich;
5. systematyczne przypominanie personelowi o konieczności traktowania podopiecznych z szacunkiem i godnością;
6. stałe monitorowanie pracy personelu i stanowcze reagowanie na przypadki naruszenia praw wychowanków;
7. odstąpienie od praktyki dokonywania kontroli wychowanków w sypialniach w porze nocnej przy użyciu latarki;
8. poszerzenie katalogu oferowanych szkoleń i warsztatów o tematykę wskazaną w pkt 6.3 Raportu;
9. zapewnienie pracownikom regularnych superwizji, zgodnie ze wskazówkami zawartymi w pkt 6.3 Raportu.

Jednocześnie KMPT zwraca się do Dyrektora placówki o pisemne poinformowanie, z jakiego powodu w aktach osobowych jednego z wychowanków znajdowała się także jego dokumentacja medyczna (pkt 6.1 Raportu) oraz o pisemną informację dot. decyzji wydanej przez Komisję Dyscyplinarną dla Nauczycieli przy Wojewodzie Świętokrzyskim po zakończeniu postępowania dyscyplinarnego (pkt 6.2 Raportu).

Raport sporządziła: Aleksandra Osińska

Za Zespół podpisuje:

Z poważaniem

Przemysław Kazimirski

Dyrektor Zespołu

/-podpisano elektronicznie/